

FUNDACJA
Archiwum Muzeum Pomorskie
Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek
100 Toruń, ul. W. Garbary 2
22-186, e-mail: archAK@um.torun.pl

MEMORIAL
General Marii Wittek

AK
Kreślów

POLACZKÓWNA Maria

3492/USK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — T: 34 P2/WSK

POLACKÓWNA Maria

I. Materiały dokumentacyjne —

I/1 – relacja właściwa —

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ K. 3, s. 1-3

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓_n

VI. Fotografie ✓ 2 ob. II/1

II. Materiały uzupełniające relację:

- Artykuł Janusza Wojtyły, s. 130-132. Brak tytułu wydruku.
Fotogr. Msp. Kserokopia, k. 3, s. 1-3.

CAW AP 1161/66/32; Kazimierz Bogacz „Bławat”, *W służbie dla Ojczyzny, cz. II, Relacje i wspomnienia z wydarzeń w latach 1939-1946*, Tarnobrzeg 1993, wg indeksu; Eugeniusz Dąbrowski, *Bez broni*, Warszawa 1990, s. 221-222; *Lista starszeństwa oficerów zawodowych*, Warszawa 1923; *Rocznik Oficerski*, 1923, 1924, 1928, 1932, Warszawa 1923, 1924, 1928, 1932, wg indeksu; *Schemat organizacyjny Obwodu Tarnobrzeg AK*, opr. Marian Kosior, [w:] *Tarnobrzesckie Zeszyty Historyczne*, nr 2, grudzień 1991, s. 7; *Spis oficerów służących czynnie w dniu 1.6.21 r.*, Warszawa 1921; *Szkoła w rysie historycznym i wspomnieniach*, Tarnobrzeg 1987, s. 146; Andrzej Zagórski, *Okręg Kraków Armii Krajowej*, [w:] *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, Warszawa, 1996, s. 123; Tadeusz Zych, *Pokorny Adam*, [w:] *Tarnobrzescki Słownik Biograficzny*, t. 1, Tarnobrzeg 1998, s. 82-83.

Bogusław Szwedo

Połackówna Maria, (1878-1944) – nauczycielka, dr historii, geograf, uczestniczka tajnego nauczania.

Urodzona 28 sierpnia 1878 r. we Lwowie. Córka Adama (zm. 1886, powstańca styczniowego, dr med., urzędnika Wydziału Krajowego) i Anny z d. Szustow. Miała brata Jana (ur. 1876) i siostrę Helenę (1881-1942, archiwistkę, doc. dr hab. nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Poznańskim, redaktorkę pism konspiracyjnych, aresztowaną i rozstrzelaną przez gestapo). W latach 1883-92 uczyła się na prywatnej pensji ss. wizytek w Krakowie. Po jej ukończeniu była nauczycielką w kilku domach ziemiańskich. Po powrocie do Lwowa utrzymywała się z lekcji prywatnych. W 1898 r. zdała maturę w seminarium nauczycielskim i w 1902 r. rozpoczęła studia na Uniwersytecie Lwowskim jako wolna słuchaczka. Po zdaniu matury gimnazjalnej kontynuowała studia jako studentka zwyczajna. Równocześnie uczyła w latach 1903-11 w Prywatnym Liceum Żeńskim im. W. Niedziałkowskiej, a następnie w prywatnych gimnazjach żeńskich Z. Czarnowskiej, Z. Strzałkowskiej i ss. nazaretanek. Od 1908 r. pracowała w Instytucie Geograficznym Uniwersytetu Lwowskiego pod kierunkiem Eugeniusza Romera. W 1909 r. obroniła pracę doktorską z zakresu historii *Michał Wiszniewski 1830-1948* na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego, napisaną pod kierunkiem L. Finkla oraz zdała egzamin nauczycielski uprawniający do nauczania w szkołach średnich historii i geografii. W latach 1911-20 pracowała w Przemyślu w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim oraz w Prywatnym Seminarium Żeńskim ss. benedyktynek (dorywczo) i Gimnazjum Żeńskim im. M. Konopnickiej. Przez cały ten okres prowadziła szkolne koło geograficzne; była także opiekunką i drużynową I Drużyny Skautek. W listopadzie 1911 r. złożyła przyrzeczenie skautowe na ręce Olgi Drahonowskiej. Od 1912 r. była członkiem zarządu przemyskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk,

członkiem koła Nauczycieli Szkół Wyższych, a od 1917 r. kierownikiem archiwum miejskiego. Po wybuchu I wojny światowej wyjechała do Bogumina. Po wojnie wróciła do Przemyśla, a w r. 1920 wyjechała do Wilna, gdzie sprawowała opiekę nad archiwami państwowymi. Od listopada 1920 r. kierowała inwentaryzacją akt dawnych. Równocześnie uczyła w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. E. Orzeszkowej i Państwowym Seminarium Żeńskim im. królowej Jadwigi. W 1921 r. wróciła do Lwowa i uczyła historii oraz geografii w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. królowej Jadwigi. Od 1932 r. kierowała także Ogniskiem Metodycznym Geografii w swojej szkole. Równocześnie uczestniczyła aktywnie w życiu naukowym Uniwersytetu Lwowskiego. Opublikowała w tym czasie rozprawę *Wahania klimatyczne w Polsce w wiekach średnich* (1925), przewodnik metodyczny *Atlasy krajoznawcze* (1925) oraz była wraz z prof. Romerem współautorką kilkakrotnie wznawianych dwóch podręczników szkolnych. W latach 1925-26 odbyła dodatkowe studia w Szwajcarii, Francji i Włoszech, gdzie zapoznawała się z zagadnieniami geograficznymi i dydaktycznymi, po czym opublikowała wiele prac i artykułów na ten temat. Łącznie wydała drukiem ponad 70 opracowań. Współpracowała z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nad programami geografii. Uczestniczyła w kongresach naukowych w kraju i zagranicą (Kair 1925, Cambridge 1928, Belgrad 1930, Warszawa 1934). Była członkiem Komisji Fizjograficznej i Komisji Geograficznej PAU (1924-39) oraz członkiem korespondentem The Society of Woman Geographers w Waszyngtonie. Prowadziła także społecznie pracę oświatową z więźniarkami. W 1938 r. przeszła na emeryturę. Ostatni rok przed wojną spędziła w Laskach k. Warszawy, planując podjęcie pracy wśród ociemniałych. Wybuch II wojny światowej zastał ją we Lwowie, gdzie pomagała uchodźcom. Na początku 1940 r. podjęła pracę w szkole ogrodniczej w Wólce Kapitańskiej na Zamarstynowie, skąd po pewnym czasie przeniosiła się do Ossolineum. Brała udział w tajnym nauczaniu. Jej mieszkanie, zajmowane wspólnie z siostrą Heleną, było schronieniem poszukiwanych przez NKWD, punktem kontaktowym dla łączniczek i kurierów, oraz miejscem tajnych kompletów. Po wejściu do Lwowa Niemców stało się lokalem Biura Informacji i Propagandy AK, w którym jej siostra zajmowała się redagowaniem prasy konspiracyjnej. Wiosną 1942 r., w czasie jej pobytu w szpitalu, niemiecka kontrola przypadkowo natknęła się w mieszkaniu na szefa kolportażu i kierowniczkę kancelarii BIP, którzy zdążyli uciec oknem. Wówczas przeprowadziła się do mieszkania na Łyczakowie. 5 czerwca 1942 r. wyjechała do Warszawy zaopatrzona w dokumenty na nazwisko Marii Pokrzywińskiej. W Warszawie objęła lekcje na tajnych kompletach w Liceum im. K. Hoffmanowej oraz Gimnazjum im. Mickiewicza. Opracowywała projekt programu geografii dla przyszłej szkoły polskiej oraz na polecenie warszawskiego BIP podjęła studia nad Prusami Wschodnimi. Gromadziła też dane dotyczące zbrodni niemieckich na ziemiach polskich, wykorzystywane później w ak-

cyjach propagandowych na terenie Stanów Zjednoczonych. Pracowała dorywczo w małej wytwórni kosmetyków. Po wybuchu powstania, 5 sierpnia 1944 r., została zagarnięta na ulicy przez oddział RONA i zamknięta w piwnicy przy ul. Filtrowej. Następnego dnia została pognana na Zieleniak i umieszczona w tzw. punkcie sanitarnym. Tam widziano ją 12 sierpnia 1944 r. po raz ostatni, wycieńczoną i bez sił, pozbawioną niezbędnych jej leków nasercowych.

Zaginęła bez wieści.

Odznaczona Honorową Odznaką Harcerstwa Przemyskiego (pośmiertnie).

Rodziny nie założyła.

Bibliografia dydaktyki geografii [opr.] S. Piskorz, S. Zając, A. Nowakowska, Kraków 1976; J. Bury, *Harcerki przemyskie*, Przemyśl 1994, s. 5, 7, 9, 16, 33, 51, 55-56, 173, 176, 178 [błędna data śmierci]; A. Chałubińska, *Polaczkówna Maria (1878-1944)*, PSB t. XXVII, s. 269-271; A. Kielbicka, *Polaczkówna Helena (1881-1942)*, PSB t. XXVII, s. 267-269; S. Krakowski, *Tropami Przemyskiego Harcerstwa*, Przemyśl 1998, s. 121-122; *Lista strat kultury polskiej (1 IX 1939 – 1 III 1946)* [zest.] B. Olszewicz, Warszawa 1947, s. 209; K. Maleczyński, *Helena Polaczkówna (1884-1942)*, „Kwartalnik Historyczny”, t. LIII:1939-1945, s. 582-586; „Przegląd Geograficzny”, t. XIX:1939/1945, s. 10; A. J. Sławski, *Maria Anna Mudrykówna-Krynicka 1896-1978 (I)*, „Harcerstwo”, 1987, nr 9, s. 36; fotografie (2) B]. Dział Zbiorów Graficznych.

Janusz Wojtycza

Porada Franciszek, „Cezar II”, (1915-1998) – żołnierz AK, działacz WiN.

Urodzony 16 maja 1915 r. w Staromieściu koło Rzeszowa. Syn Adama (kowała) i Marii z d. Lubas. Ukończył szkołę powszechną i trzyletnią Szkołę Handlową w Rzeszowie oraz Szkołę Handlową o charakterze licealnym w Jarosławiu. Od 22 września 1936 r. do 31 maja 1937 r. odbył kurs szkoły podchorążych rezerwy w baonie szkolnym piechoty przy 71. pp w Zambrowie. Następnie – do 7 września 1937 r. – służył w 44. pp w Równem. Został awansowany do stopnia kaprała podchorążego rezerwy piechoty. Po zwolnieniu ze służby wojskowej podjął pracę w filii zakładów Cegielskiego w Rzeszowie. Od 1 października 1938 r. pracował jako księgowy w PZL Wytwórnia Silników nr 2 w Rzeszowie. 10 sierpnia 1939 r. został zmobilizowany do 44. pp. Walczył w kampanii wrześniowej 1939 r. w szeregach Armii „Pomorze”. Po kapitulacji Warszawy uniknął niewoli i powrócił do Rzeszowa. Od lutego 1940 r. był zatrudniony w rzeszowskim Flugmotorenwerk (PZL). W tym samym czasie został zaprzysiężony do ZWZ przez Władysława Tomakę „Cezar”. Przyjął pseudonim „Cezar II”. Otrzymał przydział do grupy dywersyjno-propagandowej „Wedeta” przy Inspektoracie ZWZ-AK Rzeszów „Rzemiosło”. Brał udział w akcjach sabota-

J. 3492 / WSK

AK
Kraków

POŁACZKÓWNA Maria

v. Wypisy ze źródeł - na 2 wiskowe karty
informacyjne!

I/P

T. 3492/100
POLACZKÓWNA Maria

AK Okręg
Kraków

ur. 28.08.1878 Lwów zaginęła b. wieści

córka Adama lekarza powstańca
styczniowego
i Anny z domu Szustow

nauczycielka dr. historii, geograf
AK-punkt przerzutowy i kontaktowy

uczestniczka tajnego nauczania
zaginęła w powstaniu warszawskim
bez wieści

zob. Małopolski Słownik Biograficzny
TSH Kraków 2003 str 132-133

POLACZKÓCHA Maria

